

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik
minden héten egyszer
szombaton, egy íven.

↔ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium. ↔
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

Előfizetési ár:
egész évre 100 K., félévre
50 K. Egyes szám ára 3 K.

Nagyok és kicsinyek.

A mi egyházunknak egyik legnagyobb ékesége és részben egyik legnagyobb veszedelme az a gyönyörű szép demokratikus autonomia, amelyre olyan nagyon büszkék vagyunk. Van közöttünk akárhány, aki a reformátusságnak az egész miavoltát ebben a sokszor sokféleképpen magasztalt autonomiában látja és ennek minden egyebet alárendelni kész.

Nem akarok most elmúlott fejtegetésekbe bocsátkozni arról, hogy autonomia és egyetemes papság, vagy — ha úgy tetszik: zsinatpresbiteri egyház-kormányzat épen nem egyet jelent és nem akarom emlegetni, hogy Kálvin szerint az ecclesiastica jurisdictio nem más, mint morum disciplina. Tegyük fel, hogy a mi egyházalkotmányunk lényege valóban az autonomiában határozódik meg.

Az autonomiának, — már tudniillik a jó autonomiának, — az ismertetőjele az, hogy az igazgatást az összeség azokra bizza, akik azt a közösség céljai szerint a legjobban tudják elvégezni. Az egyházban tehát azokra, akik az egyháznak a céljait a legjobban tudják szolgálni. Az olyan autonomia, amelyikben a kormányzás teljesítését nem a legalkalmasabbakra bizzák, sohasem dicsőség, hanem veszedelem.

A mi egyházunkban — sajnos — nem lehet szó arról, hogy az autonomia mindig a maga igazi céljának megfelelő volna. Nem beszélve arról, hogy nagyon sok esetben kell tapasztalnunk a demagógia fattyúnövéseit, még akkor is, ha a választásoknál érdemeket, komoly, tisztas érdemeket vesznek is tekintetbe, ezek az érdemek nem mindig, sőt igen sok esetben nem az egyház és a vallás körül szerezett érdemek.

Előkelő, diszes állást tölt be valaki; — szeretetreméltó, kedves egyéniség; — gazdag ember, aki szívesen áldoz jótékony célokra, fényes név örököse, akinek családi összeköttetései alkalmasok arra, hogy azok útján a maga akaratát közügyekben érvényesíthesse: elegendők arra, hogy diszes egyházi megbízásokban részesülhessen. Pedig lehet, hogy egyházunk belső mivoltával épen nincs tisztában s lehet, hogy vallásunk legegységesebb szabályait is alig ismeri. Így történik, hogy egyházi tisztviselőink közt, akiknek első sorban és minde-

nek felett Krisztus szolgálóinak kellene lenni, akadnak — s talán nem is elvéve — olyanok, akik az Istentől ha nem is épen idegenek, de a mi Urunkról, a Jézus Krisztusról alig emlékeznek meg máskor, mint a karácsonyesti szokásos ajándékozások révén.

Minekünk, nemcsak az egyeseknek, hanem az összeseknek, az egyháznak is, az volna a kötelességünk, hogy Krisztus Urunk útmutatását kövessük. Jézus Krisztus a maga apostolait nem a világi előkelőség tekintetei szerint választotta ki, hanem azt vizsgálva, hogy ki kész öérette elhagyni atyját, anyját és felvenni a keresztet. Minekünk is ez volna az egyetlen mértékünk az egyház szolgálatára elválasztandók kijelölésénél: ki akarja magát elszánni a Krisztus szolgálatára.

Mert nemcsak a papjainknak kötelessége ez, hanem minden egyházi szolgálóé. Az úgynevezett világiak, — presbiterok és egyéb tisztviselők — nem kevésbé kötelesek a Krisztus szolgálatát teljesíteni, mint az ígértető lelkipásztorok. Ebben van a mi autonomiánk characteristiconja, minden más autonomiával szemben.

Mindaddig, míg az úgynevezett (rosszúl nevezett) világi tisztségeknél nem a Krisztus szolgálatára elszántságot, hanem a világ szerint való kitünőséget vesszük tekintetbe, semmit sem különbözik a mi autonomiánk akármely más egyháznak meglévő vagy ezután szervezendő autonomiájától; mert mindaddig az ennek az autonomiának a vezető gondolata, hogy a Krisztus szolgálatát csak végezze a pap, mi többiek pedig arra valók vagyunk, hogy a pap tulságos uralmát megakadályozzuk.

Tárca

Bethel.

(Folyt. és vége.)

A levegő, amely az egész betheli intézményt átjárja, szeretettel van telve. Nehéz leírni, milyen gyöngéd viszony fejlődik ki a kis német gyermekek és ápolók között, azt csak tapasztalni lehet, mit jelent az: napról-napra olyan igazi, meleg anyaszeretettel gondozni, óvni, betakargatni ezeket az élet szerencsétlenjeit, akik egész életükre be vannak zárva egy kórház falai közé, akiknek egyéb örömeik nincsenek, mint, amit ápolóiktól nyerhetnek. Mikor

estenként lefektették őket kis tiszta ágyaeskákba s ártatlan gyermekajkukról elhangzott az esti imádság, önkéntelenül a Jézus szava visszhangzott lelkemben: „ilyeneké a mennyeknek országa.“

A nyolc hét alatt, mit Enonban eltöltöttem, odanöttem már a szeretet kapcsa által a ház betegjeihez és ápolóihoz, megrendültem tehát, mikor egy délután a házapa tudtomra adta, hogy felsőbb rendelkezés folytán el kell hagynom Enont, hogy a Nébó-házban teljesítsek további szolgálatot. Áthelyezésemet ugyanis magam kértem, kevéssel megérkezésem után az intézet vezetőségéhez intézett levelemben, hogy több ház életének megismerése által képet alkothassak magamnak az egész intézetről. Ekkor azonban látnom kellett, hogy amit a szeretet egybeforraszt, azt az ismeret és tudásvágy csak nagyon nehezen tudja elválasztani. Nehéz szívvel váltam el a háztól, ahol annyi örömteljes napot töltöttem el munkában és szeretetben.

Nébóban egészen más munkakör nyílt meg számomra. Itt főképen operált betegek vannak, részint ágyban fekvők, részint fent járók. 21 kis nyomorék epileptikus gyermek gondozása volt hivatásom nekem és még más két fivérnek. Ezek az ágyban fekvő gyermekek azonban teljesen a mi gondjainkra voltak bízva. Mi ettük a tehetetleneket, mi tettük tisztába őket, azonkívül takarítottuk a termeket, ragyogó fényesre a szép padlót, piszkos lepedőiket kimostuk stb. Ez a munka azután egész napi időnköt igénybe vette. Csak a vasárnapunk volt szabad, amikor egy-egy kirándulást tettünk Bielefeld szép környékére, vagy a teutoburgi erdőbe.

Elutazásom előtt az intézet vezetőségének jóvoltából alkalmam nyílt négy szabad napon át Bethel és a hozzátartozó házak megismerésére. Ekkor láttam voltaképp az intézetet teljes méreteiben. Mintegy 2500 beteg nyer itt menedéket, akiknek jórésze epileptikus. Amellett alkohol betegek, ideg- és elmebajosok s általában mindenféle betegek feltalálhatók itt. A Nagy-Németország minden részéből szívesen és örömmel mennek a betegek Bethelbe, mert szeretetet találnak és enyhületet a gondos ápolás és agyönyörű vidék jó levegője által. Ma Bethel és a hozzátartozó kórházak összes lakóinak száma hét ezret tesz ki. Az intézet két főcsoportra oszlik: a Nazareth diakonus és Sarepta diakonissa csoport. Első a férfi-beteg házakat, utóbbi a nőbeteg házakat foglalja magában. Az egyes házak a házapa és házanya vezetése mellett önálló életet folytatnak. Minden háznak megvan a maga saját munkaköre. Egyik gazdasággal foglalkozik, másik cipész-, asztalos-, lakatos-, kovácsműhelyt tart fenn, természetesen az intézet számára, megint másik kenyereket süt, vagy kertmunkát végez — szóval minden vonalon a munkát látja az ember, úgy, hogy könnyen megfeledezük arról, hogy tulajdonképpen egy kórház városban van.

Az egyes házak bibliai elnevezést kaptak, még a „nagy Bodelschwingh“-tól, akinek érdeme az intézet ilyen hatalmas mérvű kiépítése. Legnépesebb házaiból Enon és Arafna földműveléssel és állattenyésztéssel, Bethlehem kenyérsütéssel, Neu-

Betphage könyvkötéssel, Hóreb cipézzel, Gilgál kovács- és lakatos-munkával, Klein-Nazareth asztalos-munkával, Mamre kosárfonással foglalkozik. Van azonkívül Bethelnek önálló könyvnyomdája, könyvkereskedése, téglagyára, műkertészete, önálló villanytelepe.

Önkéntelenül is az a kérdés merül fel egy ilyen óriási intézmény láttára előttünk, honnan tudja ez az élethez szükséges anyagi eszközöket előteremteni? Hiszen, amint hallottam, 50 ezer márkába kerül naponta az intézet ellátása! Erről is meggyőződtem, mikor bevezettek abba a szobába, amelyben a Bethel számára adakozó magánosok és intézetek, egyházak, egyesületek nevei vannak betürendben összegyűjtve kis fiókokban. E kis szekrények egészen betöltik a szoba egyik falát. Tehát szeretet adományokból, fillérekből tartja fenn a német nép az ő büszkeségét, a „betheli intézet“-et! Micsoda munka és micsoda áldozatkészség kellett ahhoz, mely össze tudta hozni fillérekből az intézet felépítéséhez szükséges anyagi eszközöket!?

Nehéz szívvel váltam meg Betheltől, közel három hónapi ott tartózkodás után s az idő, amit ott töltöttem, mindig kedves emlékü lesz számomra, hiszen mély nyomot hagyott a lelkemen. Itt megtaláltam, amit kerestem. Megtanultam, hogy a szeretet élő valóság, egy élő hatalom, csak ember-szívek kellene, ahol felütheti a maga tanyáját és kell egy gyűjtő szó, egy a kábultságból felrázó erő, amely valósággá, testté formálja a feltámadt eszmét.

Milyen öröm lenne, ha az én volt debreczeni theologus társaim közül — amint azt Budapestről is többen ígérték — felkeresnék többen Bethelt, egy-egy nyári szünet tartama alatt. A lehetőség megvan. Ez irányban kérdést intéztem az intézet vezetőségéhez s azt a választ nyertem, hogy szívesen látnak magyar theologusokat is a szeretet munkára, csak egy levélben előre jelezzék jövetelüket. Fizetés természetesen nincs. Azonban elegendő a bőséges tapasztalat és tanulság, ami itt egy magyar theologus számára elnyerhető. Visszautazásnál kedvezményes, illetve felárú vasuti jegyet adnak Németország területére.

Bethel úgy áll ma a vajúdo Németország testében, mint egyike a kis szigeteknek, amelyekre az ostromolt német protestáns egyház támaszkodni tud. A városokban s mellette Bielefeldben is vöröszászlót lenget a szélső szocialista tábor és az alatt Bethelben nem félnek kiejteni a Jézus nevét, sőt lapokban és szószéken sikra szállnak az erőszak és a gyűlölködés ellen. Itt nem tudta Marx örülete földretiporni a keresztet, mert a német keresztység büszkén mutatott rá a gyűlölettel szemben a Jézus szeretetének az élő bizonyosságaira: „Ez az Ő munkája, az Ő szeretetének és élő hatalmának tanúsága mi rajtunk.“

Csak mi, szegény magyar protestánsok nem tudunk ilyen élő bizonyosságokra rámutatni. Nekünk is Bodelschwinghek, Wichernekek kellene, akik a belmissio csodás, alkotó munkája által új életet visznek a tépett magyar nemzet és alvó protestáns egyház testébe.

Szegény magyar hazánk, szegény protestáns
Sionunk, lesznek-e valaha tenéked ilyen fiaid?
Halle a Saale.
Horeczky Béla.

Kortünetek.

Révész Kálmán, aki, ha nem volna is egyházunk egyik főembere, akkor is háromszorosan kedves volna mielőttünk: mint az apja fia, mint a fia apja, és mégis legjobban mint Révész Kálmán, — nagyon kedves visszaemlékezéseket közöl a Révész Imre szerkesztésében megjelenő *Hit és Élet* című folyóiratban. Aki elolvasta ezeket az emlékezéseket — pedig mindenki olvassa el! — meglátja belőle, hogy a Révész Kálmán gyermekkorában egészen más volt a kálvinista öntudat a református parókhiákon, mint a mai időkben. Íme akkor még a karácsonyfaállítás szelid és gyermekes örömet is idegennek találták a kálvinista puritánságtól. Ma meg azért is követ dobnak ránk, ha a halottak estéjén szokásossá vált kivilágítás, a Boldog Asszony kultusz, vagy épen az Úrnap megünneplése ellen szót mertünk emelni. Bizony, változnak az idők, és de sokszor lehetne most nagy és komolynak mutakozó akciókkal szemben elmondani, amit Révész Kálmán gyermek szájával mondott: bolond beszéd az.

S. Szabó Józsefet, a debreczeni főgimnázium csudálatosan nagy eredményeket elért vallástanárát a korán elhunyt Barcza József helyére — multisse ille bonis flebilis occidit, nulli flebilior quam mihi — gimnáziumi igazgatóvá jelölte a tanári testület és bizta meg az egyházkerület vezetősége. Bizonyára jól van így, az egyetértés, békesség, nyugalom kívánja. Senki sem is csudálkozhatik rajta, ha akár, mely testület, bár oly előkelő is, mint a debreczeni gimnáziumunk tanári kara, S. Szabó Józsefben látja a maga hivatott vezérét. Mégis lehetetlen ezt a változást némi szomorúság nélkül venni tudomásul. Íme, a mi gyarló szervezetünk nem engedi, hogy valaki, aki a maga feladat körében szinte tüneményes kiváltságot mutat fel, ezt a feladatát az önmaga és családja hátramaradása nélkül mindvégig folytathassa. Én azt szeretném, hogy az olyan vallástanár, mint S. Szabó József, az igazgatóság díszével és javadalmával, de az igazgatóság terhe nélkül maradhasson vallástanár és nevelhessen a mi szegény egyházunknak olyan derék, öntudatos, őszintén és bensőleg kálvinista keresztyén magyarokat, aminőket nevelni csak S. Szabó József lehet képes.

Tudomány

Enyingi Török Bálintné.

Enyingi Török Bálintné, ki a reformáció korában, mint Debreczen földes asszonya e város történetében is szerepet vitt, hovatovább több

érdekes adat birtokába jutunk, melyek után e tiszteletreméltó nő alakja mind tisztábban bontakozik ki előttünk a múlt homályából. Családi neve, mint tudjuk, *Pemflinger Kata*. Elődei a németországi Pemflingből származtak Budára. Nagyapja, *Pemflinger János* budai bíró, nagynénje, *Orsolya*, II. Ulászló király leányának, *Annának* a dajkája és komornája. Valószínűleg ennek a révén jutottak a Pemflingerek a királyi udvarba, ahol II. Ulászló és II. Lajos királyok alatt tekintélyes állásokat foglaltak el. Így pl. *Pemflinger István* és *Kristóf* kir. kamarások. A *Kata* edesapja, *Pemflinger Márk* pedig 1521 óta nagyszabeni királybíró és a szászok grófja. Ezt a tisztséget I. Ferdinánd alatt is megtartotta 1531-ig, míg Istvánt I. Ferdinánd előbb budai udvarbíróvá, aztán a magyar kamara elnökévé tette s végül bárói rangra emelte. *Pemflinger Sebestyén* II. Lajos alatt főlovászmester. I. Ferdinánd idejében pedig Diósgyőr pompás várának az ura. Felesége *Fáncsy Borbála*.

Igy írja mindezeket *Takáts Sándor*, a mi kitűnő historikusunk a *Budapesti Hírlap* mostani karácsonyi számában „Enyingi Török Bálintné” c. alatt közzétett történeti rajzában, melyre különösebben is föl kell hívunk a közfigyelmet. E cikk után jóval többet tudunk Pemflinger Katáról, mint tudtunk eddig. Életét röviden ezekben foglalhatjuk össze: Született Budán 1500 körül. Anyját nem ismerjük, de derék magyar asszony lehetett, mert leányából kiváló magyar nőt nevelt. Korán bejutott a királyi udvarba és a II. Lajos fenkölt lelkű feleségének, *Mária* királynénak kedvelt udvarhölgye lett. A királyné körében támadt fel benne a reformáció iránti meleg érdeklődés is, mely később őt a reformáció hőkeblű pártfogójává tette. *Mária* királynő adta őt férjhez is Magyarországnak akkor legszebb, leggazdagabb és egyik legtalentumosabb daliájához *Enyingi Török Bálinthoz* 1523-ban. Anyja ekkor már nem élt. Atyja másodszor is megnősült és elvette elődjének *Lulay János*, nagyszabeni királybírónak özvegyét, *Tóbiássy Klárát*, kitől szintén született egy leánya, *Orsolya*. Ez *Forgách Simonhoz*, hazánknak abban az időben egyik kitűnő hadvezéréhez ment feleségül. Mindketten úgy ismeretesek, mint a reformáció nagy pártfogói.

Enyingi Török Bálint és felesége Debreczenben 1536-ban jöttek összeköttetésbe, amikor János király a város földesurává tette őket. A városban többször tartózkodtak, de hogy huzamosabb ideig itt laktak volna, annak semmi nyoma. Állítólag Török Bálint hozta volna ide Pápáról az első protestáns prédikátort, *Bálint papot*, akinek a személye azonban még teljesen misztikus és problematikus. Dunántúli nagyterjedelmű birtokain mindenesetre, egyik főpátronusa volt Török Bálint a reformációnak, de miután II. Szulejmán szultán 1541-ben Sztambulba hurcolta és ott 1550-ben bekövetkezett haláláig fogságban tartotta, Debreczennek az 1540-es évek közepén megindult reformációjában őt részesnek nem mondhatjuk.

Mikor tehát ezeket írta fentemlített cikkében Takáts: „A nagyhiű *Melius Juhász Pétert* meleg barátság fűzte Bálint úrhoz; lehet, hogy az ő tanítása nyerte meg őt Kálvin vallásának“. — akkor nem nézte meg jól a dátumokat és tollát csak a képzeletre bízta. Mert hiszen Melius 1556-ban tűnik fel először a wittenbergi egyetemen. Előzőleg semmi hiteles történeti följegyzés nincs róla. Az is csak pusztá feltevés, hogy Török Bálint kálvinista lett volna. Ellenben azt már az egykorú történetíró, *Szerémi György* bizonyítja, hogy felesége nagy lutheránus asszony (leonina lutheriana) volt.

Amit Bálint úrról ír Takáts, azt legföljebb idősebb fiáról, *Török János*ról mondhatjuk el, akit csakugyan bensőbb viszony fűzött Meliushoz. Török Bálintnak és Pemflinger Katának két fiuk született: *János* 1529-ben és *Ferenc* talán 1531-ben. Némelyek még azt állítják, hogy volt egy *Margit* nevű leányuk is, aki 1540-ben született Pápán és mint *báró Nyáry Lőrinc* felesége halt meg 1570-ben.

Ura elfogatása után Enyingi Török Bálintné nagy bűnnek adta magát s mivel minden szabadító törekvése kárba veszett, *Tinódi* szerint nem sokáig élt e világban urán való szerfölött bánatában. Szerémi azt is megírta, hogy Debreczenben halt meg és itt temették el a barátok klastromában. Halála idejét először *Révész Imre* igyekezett megállapítani *Déva*ról írt életrajzában. Debreczen jegyzőkönyveiben u. i. 1547 után (ekkor kezdődnek a protocollumok) mindenütt a Török Bálint fia János van földesúrként említve. Ebből következtette Révész, hogy Pemflinger Kata 1547-ben már nem élt. Egy másik adat szerint pedig 1546-ban már Török János maga intézkedett a Török-birtokok gazdasági ügyeiben. Ebből meg azt következtettük, hogy anyja előbb halt meg. És íme most Takács részletesen leírja, hogy Enyingi Török Bálintné hol lakott (Curgón, Szigligeten, Nemet-úvjárt, Debreczenben) és mi mindent követett el, nagy hiában, férje kiszabadítása érdekében. Takáts szerint túlélte férjét és még bálványozott ura holttestének hazaszállítása érdekében is fáradozott. „Halálának idejéről eddig — írja Takáts — nem került biztos adat napfényre“.

Takáts nem közölte, hogy honnan vette adatait. Kétségkívül az országos levéltárból, ahol, mint már *Szilády Áron* megjegyezte, számos levele van Török Bálintnének. De ha úgy van a dolog, ahogy Takáts mondja, akkor nem állhat meg a Tinódi énekének igazsága, pedig ő még azt is énekli, hogy Török János magában határozta el, hogy Ferdinánd király udvarába megy tanulni és mint 21 éves ifjú kezdett hazasságra igyekezni. Sehol az anyját nem említi. Hogy lehet ez? De ne kétségeskedjünk, hanem inkább örüljünk a Takátsról fölfedezett és közzétett új adatoknak.

S. Szabó József.

Iskola

Exlibris gyűjtemény a debreczeni főiskolai nagykönyvtárban.

A könyvfedél belsejére a tulajdonjog jelzésére beragasztott s ábrázolásokkal és feliratokkal díszített szabad műlapok használata a középkor végére nyúlik vissza, első jelentkezési formájukban művészi alkotások voltak, csak a könyvtermelés mértékének fokozódása kapcsán váltak aztán az ipari tömegszállítás tárgyává. A művészi elemet a mechanikus sokszorosítással sikeresen kapcsolta össze Oberstain Pál bécsi prépost alább bővebb ismertetésben részesülő, gyűjteményünk legrégebbi tagját alkotó, 1528-ban készült exlibrise, amelynek ábrázolata aquarelfestés, míg a felirat rendes nyomtatás. A kéziratok és a nyomtatott könyvek kezdő korszakában a drága irodalmi termékek megszerzésére áldozni tudó bibliophil anyagi ereje megbírta a néhány példányban szükséges exlibris művészi kiállításának a költségeit is, míg a könyvnyomtatás gyorsaságával számban hirtelen meggyarapodott könyvanyagának az elkallódás vagy elorzás elleni bebiztosítására már kénytelen mechanikusan sokszorosítottatni a tulajdonjogot jelző műlapot. Jóllehet a világ nagy művészei sem átalolták az exlibris készítését, a túlnyomó rész mégis jelentéktelenebb, aprószeres munkát végző réz- és fametszők gyártmánya, azért mégsem minden érdek nélküli a művészettörténelemre nézve az exlibrisekkel foglalkozás.

Mivel az ábrázolások $\frac{9}{10}$ része címert mutat, a heraldika és a genealogia számára sokszor nyújt hasznos adatokat; azok az ábrázolások pedig, amik nem címeresek, rendszeren a tulajdonos jellemére, érdeklődésének irányára, foglalkozására, életére vonatkozólag nyújtanak értékes felvilágosítást. Tömerdek azoknak az exlibriseknek a száma, amiknek szalagdíszén a tulajdonos nevén kívül jelmondatokat is olvashatunk, amik sűrített alakban a könyvbirtkos egész élelfelfogását mutatják. Nem csúfolná meg a kutató fáradozásait, ha ezeknek a jelmondatoknak az összeállításával egységes képet adna a könyvedvelő emberek élelfelfogásáról s érdeklődésének súlypontját a kiváló történelmi nagyságok jelmondataira fektetve, azok eredetét kutatná. Ferenczy Zoltán a Budapesti Szemle 1921. évfolyam 535—536. számában Zrinyi József szava címen közölt cikkével aláhúzott hangsúlyozással mutatott a nagy emberek jelmondatainak fontosságára. Talán nem haszontalan munka, ha Bethlen Gábornak a római levél 8. r. 31. verséből vett közismert jelmondatának néhány használóját itt megnevezem: Warnecke Die deutsche Bücherzeichen című művében két exlibris tulajdonost említ, akik a si Deus pro nobis, quis contra nos jeligét könyvjelzőjükön alkalmazták, az egyik a XVII. században élt Derrer Kristóf Nürnbergből, a másik szintén ebben a században élt Resen

Kelemen. A Kálvin jelmondatát már a theologiai doktor és professzor Eck János ingolstadti apostoli nuncius 1522-iki exlibrisén megtalálhatjuk. Folytathatnám a felsorolást a debreczeni kollégium, Rákóczy Ferenc stb. jelmondatainak régebbi tulajdonosainak említésével, azonban céлом nem a pontos és kimerítő felsorolás, hanem az exlibriseket értékelő egyik sajátos szempont kiemelése. Az exlibrisek minden érdekessége és értékessége azonban periférikus jelentőségűvé válik a kollégiumi nagykönyvtár kétszáz ezer darab könyvét darabonként megmozgató, több hónapon át tartó revízió kapcsán megindult exlibris gyűjtés szülőokául szolgáló kulturhistóriai meggondolás és szempont mellett: nevezetesen célunk a könyvjelzők gyűjtésével az volt, hogy adalékokat szolgáltatassunk a kollégiumi nagykönyvtár historikusának arra a nagy gondot érdemlő kérdésére vonatkozólag: milyen úton-módon és forrásokból rakódott össze az a roppant kulturérték, amit jelenleg kollégiumi nagykönyvtárnak nevezünk? Gyűjtő munkánk tehát speciáliter a könyvtárunk anyagának provenienciája szempontjából értékeli az exlibriseket; azért csak a könyvtárunkban található exlibrisek számonvétele és alfabetikus sorrendbe szedésének korlátai között marad. Bármennyire szűkkeblű és lokális jellegű eljárásnak tessék is a mi gyűjtő munkánk és értékelő módunk, két dolgot mégis elérünk vele, az egyik, hogy nagyobb világosságot derítünk a kollégiumi könyvek multjára s ezzel másokat is arra indítunk, hogy a könyvtár történetében nagy szerepet játszó proveniencia felderítésével többet törődjenek, a másik, hogy némely eddig még nem ismert könyvtár hajdani létezéséről esetleg hírral szolgál exlibris gyűjteményünk alább adandó listája.

Még csak néhány szót az összeállítást megkönnyítő eszközökről. Sajnos, sem francia, sem angol exlibris irodalmi termék nem állott a rendelkezésemre, a német exlibriseknek Warnecke rövid ideig nálam levő idézett művében néztem utána, míg az olasz exlibriseket Dott. Achille Bertarelli, David-Henry prior: Gli exlibris italiani. Milano 1902 c. művében kutattam fel. A magyar exlibrisek összeállításában és feldolgozásában Varju Elemérnek a Magyar Könyvszemle 1895. évfolyamában Magyar könyvgyűjtők exlibrisei címen közölt cikke szolgált segítségemül. A művészekre vonatkozó adatokat Müller Künstler Lexikonából merítettem s a heraldikai tájékozódásban Bárczay Oszkár Heraldikai kézikönyve szolgált útmutatóval. A kolleksiót a legegyszerűbb és legkönnyebb kezelési mód kedvéért alfabetikus sorrendben közlöm:

1. Ph. Archimbaud Past. 53:51 ^{m/m} rézmet-szet. Paizsmezőben A és F betűkből font monogram. A felirat a címerpaizs felett lebegő szalagdiszen olvasható. A keret egyszerű négyzetvonal.
2. Böhmer G. Lajos göttingai professor 17. századi exlibrise. (L. Warnecke i. m. 225. szám.)
3. Joh. Gottl. Imman. Breitkopf fametszetű

exlibrisét lásd Warnecke 261. szám. Megjegyzendő hogy a híres leipzig-i könyvkiadó és író könyvjelzőjét a nagykönyvtárunkban meglevő Elzeviri Respublica-kiadások kötetében találtam meg.

4. John Noble Coleman négyelt címeres exlibrise a XIX. századból, a Lugossy könyvtárból hozzánk került gyönyörű angol barna bőrkötésű, 1829-iki londoni kiadású kopt-arab evangéliom fedelén látható.

5. Collalto Massimiliano circa 1770-ből való exlibrise, amelyet Bertarelli i. m. 154—155. ll. ismertet és mutat be reprodukcióban.

6. Diószegi István 18. századi könyvjelzője: vörössel és ezüsttel szelt címer, oldalt két paizs-tartó, ágaskodó oroszlán, a paizs felett lebeegő ötágú koronát tartva. A címer felett: STEPHANUS DIOSZEGHI, alul: TRAJECTI ad RHENUM. Valószínűleg az Utrechtben kiadott műveinek megmaradt példányai címlapjából vágta ki fenti könyvjelzője részeit. Varju Elemér nem ismerte említett cikkének írásakor.

7. A debreczeni kollégiumi nagykönyvtár exlibrise, amelyet Nagy József, a Debreczeni Képes Kalendáriom 1918. évfolyamának 62. lapján közölt Debreczeni könyvjegyek című cikkének a keretében.

(Folytatjuk.) Nagy Lajos.

Közélet

Az idők jelei.

Minden időnek, kornak megvan a maga közszelleme, mely néha egy egész földrész, gyakran egy nemzet lelkét tölti be. A korszakok közszelleme szüli a különböző társadalmi, politikai, vallási, gazdasági stb. mozgalmakat. Ezek hozzák magukkal a változásokat, melyek a korszakra ütik annak történelmileg őrizendő bélyegét.

Minden mozgalomnak hullámai átesapnak más idegen mozgalmak köreibe is, ott némi zavart idéznek elő; a megindult mozgalmak irányvonalait is megingatják. Az erőteljes, korszakalkotó mozgalmak e változásokat feltűnővé, több-kevesebb időtartamra mintegy állandóvá, határozottá erősítik.

A háború gazdasági erők kitörése volt, mely a maga szellemével töltött meg minden egyéni, társadalmi, hivatalos, politikai stb., fájdalom, egyházi törekvést. A forradalmak frontot változtattak minden vonalon. A mai kor, mely az összetört, leromlott rend, erkölcs újjáépítésére van hivatva, ismét változtat, átalakít. Benne a különböző mozgalmak egymás hatása alól önállósulni törekednének. vagy egymás lekötését kívánják eredményül biztosítani. Folytak a különböző irányú mozgalmak közötti tülekedések úgy az egyes nemzetek, földrészek, mint az emberiség egész tömegében.

A különböző jelek azt látszanak igazolni, hogy a lelkek mind tágabbra nyílnak a vallási eszmélet előtt, hogy a vallás szelleme kezd egye-

temes átfogó közszellemmé emelkedni, mely szolgálataiba ejt minden más mozgalmat. A keresztyén nemzetek kebelén ez az eszmélet evangéliommá kezd nemesedni. Mind elevenebb-elevenebb a vágy a lelkek fenekén, hogy a keresztyén (vagy keresztyény) név alatt viselt álarcok lehulljanak s helyettök a tiszta, szeplőtlen evangéliomi, korszak alkotó s hosszabb életű közszellem hassa át a nemzeti öntudatot, a társadalom minden rétegét, a politikát, a gazdasági életet, az irodalmat, művészetet, a régi felekezetek egyháziasságát, a tudományt, mindent, mindent.

Csodás idők csodás jelei tűnnek elém lelki szemeim horizontján. Ragyogó hajnal sugarai vetődnek előttem az emberiség életének égboltozatarára az oszladozó lelkivakság fátylai alól. E sugarak hitem prizsmáján át a hitéletben áldásossá épülő szent világbéke szívérványának biztató, bűvös színeit vetítik elém. Oh, bár hitem győzne!

Hévizgyörk.

Szabó Lajos.

Irodalmi szemle

Franklin Benjamin élete. Egy amerikai polgár története. A Vasárnapi Könyv Könyvtára 1. száma. Szerkeszti: Szilágyi Sándor, az Országos Közművelődési Tanács ügyvezető alelnöke. Budapest, 1921. 8°, 22 l. Ára 6 K. A nagy népszerűségnek örvendő Vasárnapi Könyv emez új vállalata növelni fogja a hasznos folyóirat népszerűségét és eredményeket fog felmutatni népünk körében. Szeretnők azonban, ha a füzetek úgy lennének szerkesztve, hogy ahol lehető, ott mindenütt emeltesék ki, minden felekezeties túlhajtás nélkül, a történet hősénekké vallásos hite. Franklin történetének leírásában ezt nélkülözzük, pedig enélkül Franklin nem érthető meg teljes mértékben. Elég lett volna pl. jellemzésül csak azt a sűrítést közölni, amelyik Lapunk 1918. évfolyamának 107. lapján megjelent: „Itt nyugszik Franklin Benjamins, a nyomdásznek teste úgy, akárcsak egy régi könyv fedele, amelynek belső részét kitepték s amelyet aranyozásától megfosztva, a férgek eledeleül dobtak. A mű azonban nem veszett el, sőt — hite szerint — egykor ismét új és szebb kiadásban fog megjelenni a Szerzőtől helyesbített és javított formában“.

Új Fosdick könyv a magyar piacon. Fosdicknak, a kiváló evangéliomi írónak a „Hit értelme“ c. műve nem sokára meg fog jelenni. Akik a szerzőnek eddigi munkáit ismerik, nem szükséges ezt külön ajánlani. A húsz íves kötet előfizetési ára füzve 105, ajánlott küldéssel 110 K. Előfizetési kedvezmény január 20-ig terjed. Az előfizetéseket Magyar Evangéliomi Keresztyén Diákszövetség kiadványvállalata címére: Budapest, VII., Hársfa-utca 69/b. kell küldeni.

A Magyar Vallásos Traktátus Társaság kiadványai, u. m.: Dr. Vass Vince: *Vasárnap.* (Ára 4 K), *Ádvent.* (Ára 4 K), *Karácsony.* (Ára 4 K).

Tildy Zoltán: A presbiter kötelessége és hivatása. III. kiadás. (6 K). *Bereczky Albert: Vigasztaló irás.* (2 K). *Forgács Gyula: Lelki próba.* Imák, elmélkedések, tanácsok az úrasztalához járuló református keresztyének számára. II. kiadás, elsőrendű kiállításban. Ára: 30 korona. *Hit és Haza Czeglédy Sándor, Medgyaszay Vince, Eöry Ferenc, Körös Endre versei.* (Ára 10 korona.) — Megrendelhetők: *Tildy Zoltán* református lelkész címen *Tahitótfalu*, Pest megye. A Társaság lelkészeknek és tanítóknak *bizományba* is ad kiadványaiból s úgy a bizományosoknak, mint a nagyobb példány számban rendelőknek *engedményeket* biztosít.

A Vasárnapi Újság, ez a magas színvonalú és mégis népszerű, igazi nemes missziót betöltő szépirodalmi heti lap 1921 karácsonyán jelent meg utoljára. Megszüntetését őszintén sajnáljuk.

A Mustármag c. hazai folyóirat januári száma új, megkapó címképpel és a régi biblikus tartalommal megjelent. Előfizetési ára egész évre 100 K. Kiadóhivatal Budapest, Gyulai Pál-u. 9.

A Keresztyén Család c. elterjett egyházi néplapunk januártól kezdve minden hónapban Napsúgár címen gyermeklapot ad mellékletül s minden számában regényt közöl Csűrös István tollából.

Halottaink

Gróf Degenfeld-Schomberg Lajos, a vértesszaljai egyházmegye volt gondnoka, a magyar főrendiház tagja, január 5-én, nógrádmegyei birtokán Szirákon 79 éves korában elhunyt. Az egyházi, politikai és társadalmi életben egyaránt tekintélyes szerepet betöltő főúr, egyházkerületi főgondnokunknak gróf Degenfeld Józsefnek testvératyja volt. Emlékét kegyelettel őrizzük.

Beregi Nagy Sándor debreczeni ügyvéd, a magyar gyorsírás nesztora, aki tanulmányai révén kollégiumunkkal, a gyorsírás iránt érzett őszinte szeretete folytán a Főiskolai Gyorsíró Egylettel volt szoros kapcsolatban, folyó hó 13-án jobb házába költözött.

Különfélék

Kollégiumunk felsegélése. Az adományok folyamást érkezek. A lapunk közelebbi számában említett eddig legmagasabb összegű adomány, a báró Podmanitzky Frigyes és neje ő nagyméltóságaiak segélynyújtása 50,000 koronában már be is folyt a kollégiumi pénztárba. Özvegy gróf Tisza Istvánné kegyelmes asszony Gesztről 10,000 koronás adománnyal sietett a kollégium megmentésére, amit annál forróbb hálával kell köszönnünk és fogadnunk, mert a kegyelmes asszony pár évvel ezelőtt már 100,000 koronás tápintézeti alapítványhoz juttatta kollégiumunkat. A gebei egyház hívei a már

korábbi szép összegű pénzbeli adományok után közelebről 3 és fél mm. terményt tettek össze, az ot-tani szövetkezet 500 koronás adományt küldött, egy birtokos egy fél mázsa babot adott s meg van ígérve, hogy a község 1000 koronát fog nyújtani. Tolna vármegye alispáni hivatalából értesítés jött, hogy a törvényhatósági közgyűlés 5000 korona se-gélyt szavazott meg, melynek megküldése iránt a kellő rendelkezés meg is történt. Az idő, az út ked-vező arra, hogy a presbiteriumok a kebelökben szervezett helyi gyűjtő bizottságok közreműködé-sével a híveknek házanként való felkeresését vég-rehajtsák. Még igen sok egyház nem intézkedett a házanként való gyűjtés érdekében, sőt, ahol kol-légiumunk küldöttei a személyes megjelenés alkal-mával megszervezték a gyűjtő bizottságot, nem ta-lálkoztunk sok helyről a munka megindításának jelével és eredményével. A gyűjtő bizottság, a ta-gok sok egyéb száz ágazatú elfoglaltsága miatt ké-sik a számbavétellel, de úgy számítunk, hogy erre is elkövetkezik a sor, amikor az adakozásban még részt nem vett egyházakat egyenként fogja felkérni a segélyakció megkezdésére.

Lelkészválasztás. A kunmadarasi református gyülekezet b. e. Kövendy Dénes utódául Tóth János nyírbátori hitoktató-lelkészt, a nagyszeredi egyház elűzött pásztorát és a Debreczeni Kálvinisták Templomegyesületének volt agilis titkárát választotta meg lelképásztorául. A népes és fényes egy-ház jó választásán sokasodjék meg az Úr kegyelme.

Az Amerikai Nyugati Egyházmegeye Ligonier-ban véglegesen kimondotta a Reformed Churchhöz való csatlakozást. Az egyházmegeyéhez tartozó egyházak kivétel nélkül mind csatlakoztak.

A magyarországi görög-katholikusok orszá-gos szövetsége e hó 11-én, Miskolczon tartotta első országos közgyűlését. A szövetségnek 40,000 tagja van.

Az Országos Katholikus Nőszövetség azzal a kéréssel fordult a Katholikus Nők Nemzetközi Ligájának elnökségéhez, hogy szólítsa fel a külön-böző országok katolikus asszonyait és leányait, tartsanak 1922 január havában állandó imaórákat azzal a célzattal, hogy a könnyelműség, önzés és kapzsiság helyett ismét a krisztusi szellem, az igazi keresztyén morál hassa át az emberek lel-két. Ez a kérés, mint jelentik, eredményes volt és ma a világ legkülönbözőbb részein könyörögnek amaz óhaj teljesedéséért, ami a magyar katolikus nők lelkében szólalt meg először. (Magyarság.)

A vámosoroszi gyülekezet hívei közös áldozat-készségével 130,000 K költségen palatetővel fedette be templomát.

A zsidóság — A Nép értesítése szerint — Jüdischer Nationalfond néven 19 év alatt 27 millió frank (mai korona értékben több mint másfél milliárdnyi) alapot gyűjtött propaganda célra.

A temesvári egyházfenntartási alapra rövid néhány hét alatt — az alig ötezer lelket számláló gyülekezetben — több mint 50.000 leu gyűlt össze. Az élő hit megmutatja magát cselekedeteiben.

„Hungarians get together!” „Magyarok, tart-satok össze!” Ez az üzenete hozzánk Pedlow ka-pitánynak, az amerikai jótékony akció országszerte ismert vezetőjének. Megszívlelésre és követésre méltó.

A Jezsuita-rend most megjelent legújabb név-tára szerint 1921. végén összesen 195 magyar jezsuita volt, ebből 90 áldozópap. Az egész vilá-gon összesen 17,540 jezsuita él, ebből 8586 ál-do-zópap. A missziókban összesen 1843 jezsuita mű-ködik. Budapesten 21, Kalocsán 42, az érdi ujonc-házban 54, Nagykapornakon 10, Pécsen 25, Szat-máron 13, Szegeden 19 (bölcészethallgató) rend-tag él. Az idegen rendtartományokban 22 magyar rendtag és a missziókban egy magyar rendtag van. A Jezsuita-rend tagjainak száma szerint má-sodik helyen áll a szerzetesrendek között. (A Nép.)

Pályázat alatt áll a hejőcsabai lelkészi állás (határidő febr. 6) és a sárospataki főiskolai ház-nagyi állás (határidő febr. 15).

Lelkészválasztás más egyházkerületben. Az orczyi gyülekezet B. Major János budapesti hitoktatót választotta meg pásztorául. Gratulálunk.

Kérelem. Az alább felsorolt lelkészi özvegyek a nevek után kitett összeg erejéig hollandsegély-ben részesültek, de mindezideig a felvételére nem jelentkeztek. Tisztelettel kérem a nt. esperes és lelkész urakat, hogy amennyiben valamiképen módját tudják ejteni, méltóztassanak a segélyre felvett özvegy lelkésznéktől a bélyegtelen nyugtát beszerezni s azt ide juttatni, jelezvén, hogy hova küldjük a segélyt? A megszállott területre vala-melyik ott megnevezett pénzügyhatósághoz a segélyt átutaltathatjuk. Nem jelentkeztek a segély felvéte-lére a következők: Beregi egyházmegeyéből Simon Józsefné 1 gyermekével 350 K. Sütő Kálmánné 275 K. Dávid Lajosné 275 K. Ecsedi Károlyné 275 K. Sipos Kálmánné 275 K. Kazai Gyula gyermekei: Aladár, Róza és Agota 450 K. Bartha Józsefné 1 gyermekével 350 K. Sárkány Kálmánné és 5 gyer-meke 650 K. Dajka Ignácné 275 K. Kovács Kál-mánné 275 K. Bihari egyházmegeyéből Bögös La-josné 275 K. Bíró Jánosné 275 K. Makay Károlyné 275 K. Szatmári Lászlóné 275 K. Pap Lászlóné és 1 gyermeke 350 K. Érmelléki egyházmegeyéből Szikszay Józsefné 275 K. Bajza Antalné 275 K. Ta-másy Lajosné 275 K. Molnár Mihályné és 2 gyer-meke 425 K. Vecsey Sándorné 275 K. Végh La-josné 275 K. Józsa Eszter 150 K. Nagy Imréné és 4 gyermeke 575 K. Magyary Gáborné 275 K. Mára-maros-ugocsi egyházmegeyéből Csernák Istvánné 275 K. Fekete Károlyné 275 K. Szikszay Tibor, Zol-tán 300 K. Csik Albertné 275 K. Koroknai Istvánné és 3 gyermeke 500 K. Nagybányai egyházmegeyéből Gergely Károlyné 275 K. Bencsik Istvánné 275 K. Ferenczy Imréné 275 K. Hajdu Péterné és 1 gyermeke 350 K. Barkász Albertné 275 K. Nagy Károlyné 275 K. Hajdu Albertné 275 K. Tóth Dá-nielné 275 K. Pap Józsefné és 3 gyermeke 500 K.

Kálmán Sándorné és 1 gyermeke 350 K. Balogh Istvánné 275 K. Demeter Gyulané és 1 gyermeke 350 K. Baranyi Lajosné 275 K. Nagykárolyi egyházmegyéből Szabó Károlyné 175 K. Buzás Lajosné 275 K. Szenczi Ferencné 275 K. Ablonczy Andorné 275 K. Lövei Pálné 275 K. Vityi Bertalanné 275 K. Lányi Kálmánné 275 K. Szabó Gusztávné 275 K. Kalmár Ferencné 275 K. Uray Józsefné 275 K. Szatmári em. Tabajdi Lajosné 275 korona. Ilyés Károlyné 275 korona. Pásztor Károlyné 275 korona. Voka Imréné 275 korona. Szarka Boldizsárné 275 korona. Kallós Péterné 275 korona. Juhász Józsefné 275 K. Becsák Sándorné 275 K. Mártha Józsefné 275 K. Péter Dánielné 275 K. Rác Istvánné és 1 gyermeke 350 K. Biki Károlyné 275 K. Kiss Bertalanné és 4 gyermeke 575 K. Tóth Benedekné 275 K. Szöke Józsefné 275 K. Lénárd Edéné és 3 gyermeke 500 K. — Régebbi özvegyek részére: Ritók Dánielné Mezőkaszony 275 K. Balajthy Károlyné Szarazberek 275 K. Lökös Sándorné Fugyi 275 K. Lipcsei Pálné Bihardiószeg 275 K. Márczi Andrásné 275 K. Vári Szabó Sámuelné 275 K. Major Józsefné Besenyőd 275 K. Vass Imréné Fanesika 275 K. Szarka Józsefné Máramarossziget 275 K. Kiss Lajosné Margitta 275 K. Bihari Istvánné Borossebes 275 K. Kincses Pálné Tamáshida 275 K. Kiss Lajosné Gyula 275 K. Nagy Bertalanné Szigetfalu 275 K. Késő Károlyné 275 K. Vári Jánosné Rév 275 K. Béresi Dánielné Érsemjén 275 korona. — Célszerű lenne, ha a nt. esperes urak lennének szívesek részint közvetlenül, részint a hozzájutható lelkész urak közvetítésével a bélyegtelen nyugtát összegyűjteni s azt ide beküldeni, amikor ugyanők méltóztatnának az innen egy tömegben kiküldendő segélyt az illetményesek között szétosztani. Az eljárás annyiban sürgős, mert a holland-segély kiosztásáról a számadást fel kell terjesztenünk az egyetemes konventhez. Debreczen. 1922 január 15. *Rózsa Sándor*, egyházker. pénztáros.

A belényesi református elemi iskola december 18-án igen sikerült karácsonyi ünnepélyt tartott, amelyen a tantermet zsufolásig megtöltő közönség előtt a növendékek meglepő ügyesen szerepeltek. A szegény gyermekek között több mint 2000 leu értékű ruhaneműt és pénzt osztottak ki. Érdemes megjegyezni, hogy a belényesiek egyházi adójukat 1919-ben tízszeresre emelték és a lelkipásztornak és tanítónak mindenben segítségére vannak.

Angol könyvek árusítása. A Magyar Evangéliomi Keresztyén Diákszövetség kiadóhivatalánál az alábbi angol nyelvű könyvek kaphatók olcsó áron: 1. Concordance of the Bible vászonkötésben 120.— K, 2. Teljes angol biblia parallel helyekkel vászonkötésben 70.— K, 3. John Douglas Adam: Under the Highest Leadership kötve 40.— K, 4. Edward Bosworth: Christ in everyday Life kötve 50.— K, 5. Harry Emerson Fosdick: The Manhood of the Master füzve („A mester jelleme“ angol eredetije) 40.— K, 6. Henry Churchill King: The Fight for Character 5.— K, 7. Charles W. Gilkey: How can I find my calling? 5.— K, 8. Shailer Mathews: Spiritual Forces Will Decide the Future 3.— K, 9. Harry Emerson Fosdick: The

Naturelness of prayer (Egy fejezet az „Imádság értelméből“) 4.— K, 10. Harry Emerson Fosdick: Unselfishness in prayer (Egy fejezet az „Imádság értelméből“) 5.— K, 11. Robert E. Speer: What Constitutes A Missionary Call 4.— K, 12. Secretaryship a Significant Life Calling 4.— K, 13. Henry Drummond: The Greatest thing in the world (Magyar nyelven: A legfőbb jó) 20.— K, 14. The Gospel of St. John (János evangélioma) vászonkötésben 5.— K, 15. Teljes angol „Ujszövetség“ vászonkötésben 20.— K, 16. Y. M. C. A. Hymnal 10.— K. Rendelések a Magyar Evangéliami Keresztyén Diákszövetség kiadó-vállalata címére: Budapest, VII., Hársfa-u. 59/b. küldendők. Portóra az összeg 10%-át kérjük.

Pályázat.

A püspökladányi állandó kápláni állásra pályázatot hirdetek. Fizetés havi 2000 K az egyház-, 600 K az állampénztárból. Polgári isk. vallásitanításért évi 1200 K s a magánvizsgálati díjak. Lakás bútorozva, fűtés, villanyvilágítás. Magántanulók oktatásából nagy mellékjövedelemre tehet szert.

Kötelesség: a polg. fiúiskolában s egy tanyai róm. kath. iskolában vallásitanítás, konfirmandusok előkészítése és mindennemű lelkési szolgálatban segédkezés. Pályázati határidő: febr. 5.

Püspökladány, 1922 január 16.

Kállay Sándor,
református lelkész.

Most jelent meg! Tárgymutató

a magyar reformátusok

új **Énekeskönyvéhez.**

Készítette: **Uray Sándor**
debreczeni református lelkész.

Ára: 10 korona.

A pénz előleges beküldése mellett bérmentve küldi meg a kiadó

„Méliusz“ könyvkereskedés
Debreczen, Ferenc József-út 26.

Az új Énekeskönyv

ugyanott kapható

papirkötésben .. ára 42 K

félvászon kötésben . 44 K

egészvászonn kötésben. 54 K

Ezen árakból egyházak és iskoláknak egyes példányok megrendelésénél 10%, 50 példány és azonfelüli megrendeléseknél 25% VAVAVAVV engedmény jár. VAVAVAVV